

Mehanizem razdelitve skupnega dohodka

Gospodarski instrumenti, ki smo jih vpeljali za leto 1956, še ne pomenijo popolne uporabe vseh tistih elementov, ki jih je treba vnesti v naš gospodarski sistem, da bi se le-ta spopolnil do tiste mere, ki je v tem obdobju možna. Določenih sprememb v tem letu še ni mogoče izvajati, ker zahtevajo daljše proučevanje in preverjanje zlasti tistih, ki se tičejo sistema nagajevanja.

Vendar pa imamo že zdaj pomembne spremembe, ki bodo zelo vplivale na razvoj gospodarstva v letošnjem in prihodnjih letih.

Zveza ima znatno večje možnosti kakor prej, da vpliva na razdelitev sredstev in na njihovo trošenje, s tem pa tudi na samo tržišče. Večji vpliv zveze na gibanje finančnih sredstev bo prinesel tudi več reda na

vsaj področja ponudbe in po-vpraševanja, daje pa tudi možnost za intervencije, če bi hile potrebne.

Sredstva za proračunsko potrošnjo so popolnoma izločena iz investicijskih skladov in so podrejena popolnoma drugim predpisom ter odvisna od potrošnega sklada delavcev in uslužbencev na področju posameznega ljudskega odbora.

Oba ukrepa, to se pravi kre-pitev vloge zveze pri raz-olaganju s finančnimi sredstvi in izločitev proračunske potrošnje imata trajen značaj. Ustrezajoči instrumenti se bodo prav gotovo tudi nadalje spopolnjevali z razvojem gospodarskega sistema, toda osnovna zamisel bo ostala v perspektivi še nadalje nespremenjena.

Sedaj je položaj komunizma poznejši ukrepi, kot je

mno go bolj točno določen. Ne samo da so dohodki komune precizirani in da so bolj smotno postavljeni tako s stališča komune kakor s stališča proizvajalca, temveč so tudi njene pristojnosti v razmerju do podjetja jasnejše. Glede razdelitve dohodka ne bo moglo biti več toliko subjektivnih ocen, kakor prej, s tem pa tudi ne bo več neenakomernosti glede položaja podjetij na teritoriju raznih ljudskih odborov.

Podjetjem je zagotovljena določena gotovost in enakomernost poslovanja. Po sedanjih instrumentih lahko v glavnem vnaprej vedo, s kakšnimi sredstvi bodo razpolagala, kar bo vsekakor odvisno od njihovega poslovanja, to tem prej, ker so se znatno zmanjšale »nevarnosti« pred morebitnimi ukrepi, kot je

n. pr. blokada dela sredstev. Pri določanju njihove udeležbe pri dobičku je težišče prešlo na objektivne kriterije, s tem pa se tudi njihov položaj na tržišču postopoma izenačuje. Novi instrumenti niso samo objektivni, temveč tudi ekonomsko utemeljeni. Instrumenti za izločanje dela dobička za okrajni investicijski sklad in sklad za samostojno razpolaganje podjetja dajejo gospodarskim organizacijam pobudo, da s čim manj vloženimi sredstvi dosežejo čim večji dobiček.

Na splošno vzeto imajo tako gospodarske organizacije kakor tudi drugi činitelji v gospodarstvu življenjske pogoje, da znatno prispevajo k enakomernemu razvoju gospodarstva v letošnjem letu in k pripravi za nadaljnje spopolnjevanje sistema v prihodnjem obdobju.

Kako izločamo sredstva za samostojno razpolaganje

Ko smo izločili davek na dobiček, zakonske obveznosti iz dobička in del za plače, izločimo iz ustvarjenega dobička določen del za družbene investicijske sklade in za sredstva za samostojno razpolaganje podjetja. To napravimo takole. Ostanek dobička (ko smo izplačali davek na dobiček, zakonske obveznosti in del dobička za plače) primerjamo z vsemi vloženimi sredstvi gospodarske organizacije. S tem dobimo »stopnjo dobička«, ki predstavlja sedaj za podjetje objektivni kriterij. Odvisno od te stopnje določamo odstotek ostanke dobička, ki gre v sklad sredstev za samostojno razpolaganje podjetja, ali v družbene investicijske sklade. Zaradi lažjega

Če ostanek dobička znaša v razmerju s sredstvi	izločimo v sklade
do 2%	48%
2-4%	45%
4-6%	42,6%
6-8%	40,29%
8-10%	38%
10-12%	36,85%
12-14%	34,85%
14-16%	33%
16-18%	31,59%
18-20%	30,47%

KDAJ SE TERENSKI DODATKI PRIZNAJO KOT MATERIALNI STROŠKI

Lani so nekatere gospodarske organizacije računale med materialne stroške tudi izdatke za terenske dodatke za delo, ki ga po njegovem značaju ni mogoče imeti kot terensko (eksploatacijo gozdov). S tem so svojim delavcem zagotovile večje plače. Da bi preprečila nepotrebno fluktuacijo delovne sile gospodarske organizacije lahko po novi odločbi vračunale terenske dodatke med materialne stroške samo tedaj, če so delavci ali uslužbenci v stalnem delovnem razmerju (12 mesecev brez prekinitve ali 20 mesecev s prekinitvijo).

Da bi preprečila pretirano in nepotrebno uvedbo čezurnega dela, kar povzroča znatno povečanje plač, ki se priznajo v lastno ceno, nova odločba predpisuje, da je treba podati delavskemu svetu trimesečno poročilo o čezurnem delu. Poročilo mora biti dokumentirano s podatki o uspehih, ki so bili doseženi s čezurnim delom.

Pomembno dopolnitev glede čezurnega dela pomeni priznanje v lastno ceno tudi plače za čezurno delo uslužbencev, ki se obračunavajo po povečani tarifni postavki za 50%, pod istimi pogoji kakor se priznajo tudi plače za čezurno delo delavcev. Ta pravica velja samo za tiste uslužbence, ki jih določa nova odločba.

B. M.

Ko smo izločili skupen znesek za družbene investicijske sklade in sredstva za samostojno razpolaganje, tedaj okrajni ljudski odbor s svojim družbenim planom določi, kateri del tako dobljenega skupnega zneska pripade podjetju za samostojno razpolaganje, kateri del pa gre v družbene investicijske sklade. Po uredbi o razdelitvi skupnega dohodka okraj ne more samovoljno izvršiti te razdelitve, temveč ga vežejo okviri, ki jih daje zvezni družbeni plan. Po načrtu plana dobi podjetje za svoj sklad sredstev za samostojno razpolaganje 30 do 40% od tega zneska. Ostanek torej 60 do 70% skupne-

ga zneska gre v družbene investicijske sklade.

Za podjetje je torej koristno, če s čim manjšimi vloženimi sredstvi ustvari večji dobiček. Kajti čim ugodnejše je to razmerje, tem večji je znesek dobička, ki gre v sklad za samostojno razpolaganje podjetja, čeprav je relativno ali odstotno razmerje manjše.

Podobno je tudi s sredstvi, ki gredo v družbene okrajne investicijske sklade tako, da je tudi v tem pogledu zavarovana korist podjetja, katerega krediti tudi neposredno izvirajo iz družbenih investicijskih skladov.

Kako izločamo del dobička za plače

Razen do plač po tarifnem pravilniku ima podjetje pravico tudi do določenega odstotka dobička za plače v mejah, ki jih določa zvezni družbeni plan. Lani je ta odstotek določal ljudski odbor. Letos bo ostal tisti del, ki je namenjen za plače, v načelu enak (z določenimi minimalnimi povečanjem), izračunavalo pa ga bo samo podjetje.

Najprej ugotovimo, kolikšen odstotek dobička (potem, ko smo odbili davek na dobiček in zakonske obveznosti) je odpadel na plače v letu 1955. Ta odstotek uporabimo tudi za dobiček v letu 1956 (z določenimi popravili, ki odstotek povečujejo, toda niso bistvene za razumevanje stvari).

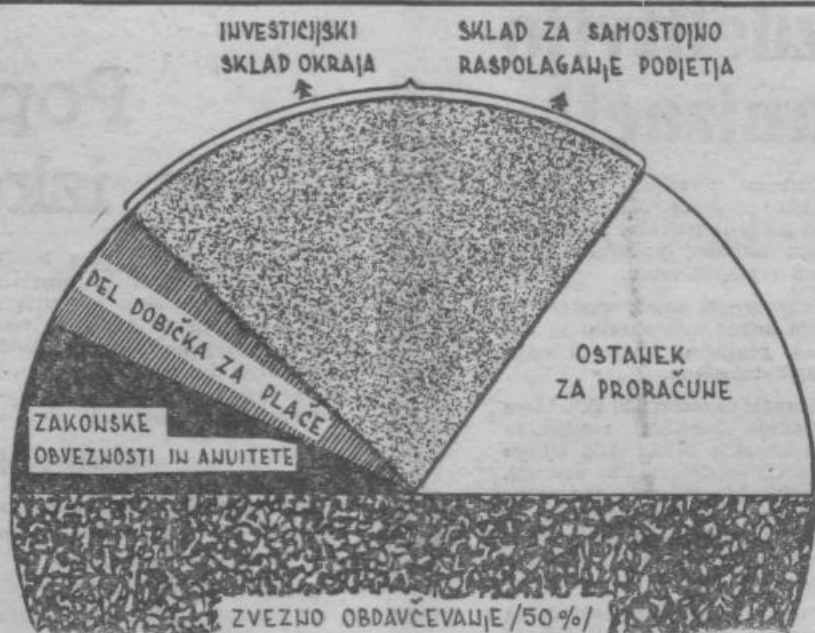
V nekaterih primerih bo treba odstotek popraviti. Če je bil lani prenižen, se bo moral povečati do določenega meje, ki jo bo določil zvezni družbeni plan. Če pa je bil previsok, se bo moral znižati do določenega meje. Po načrtu

Skupni dobiček	100 milijonov	120 milijonov
davek na dobiček (50%)	50 milijonov	60 milijonov
zakonske obveznosti	10 milijonov	10 milijonov
ostane dobička	40 milijonov	50 milijonov
od tega 10% za plače	4 milijonov	5 milijonov

Tako so podjetja zainteresirana za povečanje delovne produktivnosti, za znižanje stroškov in za razbremenitev odvečne delovne sile, s čimer povečujejo dobiček.

S takim izdajanjem plače iz

dobička podjetja je odstranjena možnost, da bi ljudski odbor: tudi letos spreminjal ta razmerja na temelju več ali manj subjektivnih ocen, ter podjetja zato lahko planirajo zasluge z večjo gotovostjo.

Splošna shema razdelitve dobička (velikost polja ne izraža količinskega razmerja).

Razdelitev skupnega dohodka in dobička

Shema razdelitve skupnega dohodka

1. MATERIALNI STROŠKI

- vrednost potrošenega materiala
- izdatki za usluge drugih oseb
- obresti za kredite za obratna sredstva
- premije za zavarovanja
- dnevnice za službena potovanja itd.
- prevozni stroški delavcev nad 600 din
- 90% reklamnih stroškov
- stroški za udeležbo na sejnih itd.

2. AMORTIZACIJA

- amortizacijski odpis po predpisanih stopnjah

3. STALNI PRISPEVKI DRUŽBENI SKUPNOSTI IN DRUGI PRISPEVKI

- obresti na osnovna sredstva
- zemljarina
- prispevki župnikom in strokovnim združenjem
- prispevki za pospeševanje gospodarske dejavnosti (za industrijo, gradbeništvo, za kadre itd.).

4. PLAČE

- Plače po času ali učinku po tarifni postavki iz tarifnega pravilnika s prispevkom za socialno zavarovanje in prispevkom za stanovanjsko graditev z drugimi izdatki, ki se priznajo kot plače.

5. DOBIČEK

- Po plačilu davka na promet, ki se opravi pred vsako drugo razdelitvijo, se skupni dohodek (v denarju izražena realizacija, ki izhaja iz celotne dejavnosti gospodarskih organizacij) razdeli po tej shemi. Pri lastni ceni, v katero spadajo materialni stroški, amortizacija, stalni prispevki in plače, ni večjih sprememb v primeri z lani.

- Razdelitev ostane v osnovni listi. Spremenili so se reklamni stroški, ki so lani popolnoma bremenili materialne stroške, medtem ko letos padajo za 10 odstotkov v breme sredstev za samostojno razpolaganje. Stroški za udeležbo na sejmih niso bili do zdaj urejeni. Novo določbo v razdelitvi skupnega dohodka predstavlja tudi prispevek za stanovanjski sklad.

- Prav tu pa je ključ problema. Po tej shemi se razdeljuje vsa sredstva, ki jih ustvari podjetje. Iz nje vidimo, da se dobiček veča, če se zmanjšajo stroški proizvodnje in nepotrebna delovna sila. S tem se veča udeležba podjetja pri dobičku za plače in pri sredstvih za samostojno razpolaganje, pa tudi družbeni skupnost ima hkrati več koristi od večjega ustvarjenega dobička.

Splošna shema razdelitve dobička

1. DAVEK NA DOBIČEK

- višina davka določa zvezni družbeni plan

2. ZAKONSKE OBVEZNOSTI IZ DOBIČKA

- zneski za nadomestilo plač za prvih 7 dni bolezni
- nadomestilo za ločeno življenje
- prispevek za socialno zavarovanje nad stopnjo, ki jo določa zvezni družbeni plan
- prispevek za rezervni sklad
- anuitete za dolgoročne kredite, praviloma ne glede na to, iz katerega investicijskega sklada je bil dan kredit

- nagrade delavcem za prihranke in drugi stroški, če te določajo zvezni predpisi.

3. PLAČE IZ DOBIČKA

- določeni odstotek se izloči za premijo
- ostanek za plače iznad plač po tarifnem pravilniku izven premij.

4. IZLOČITEV ZA SREDSTVA ZA SAMOSTOJNO RAZPOLAGANJE GOSPODARSKE ORGANIZACIJE

5. IZLOČITEV ZA DRUŽBENE INVESTICIJSKE SKLADE

6. PRISPEVEK ZA PRORAČUNE

- V splošni shemi razdelitve dobička so naslednje spremembe: lani je po plačilu zveznega davka na dobiček in zakonskih obveznosti iz dobička okrajni ljudski odbor s svojim družbenim planom razdeljeval dobiček. Okraj (za okrajna in komunalna podjetja občina) je sam odločil, koliko pripade podjetju iz dobička za plače iznad plač po tarifnem pravilniku, a koliko za sredstva za samostojno razpolaganje. In ne samo to. Okraj je odločil, kolikšen del sredstev, ki mu pripadajo gre v proračun, a koliko za investicije v gospodarstvu.

- Sedaj je ta stvar drugačna. Način izločitve dela dobička za plače iznad plač po tarifnem pravilniku in, v glavnem, dela dobička za sredstva za samostojno razpolaganje določa zveza. (Okraj samo loči sredstva za samostojno razpolaganje od sredstev za družbene investicijske sklade s svojim družbenim planom v sorazmerju, ki ga določijo zvezni družbeni plan.) Metode, po katerih se izloči dobiček, predpisuje uredba o razdelitvi skupnega dohodka gospodarskih organizacij, količino dobička, ki se izloči, pa določa zvezni družbeni plan. Okrajni ljudski odbor prav tako več ne določa, koliko sredstev bo šlo v proračun, koliko pa v investicijske sklade, marveč to predpisuje zveza z omenjeno uredbo (metode) in zvezni družbeni plan (količino sredstev).

Mehanizem razdelitve skupnega dohodka

Razdelitev skupnega dohodka

v kmetijstvu in zadružništvu

Sistem razdelitve dohodka v kmetijstvu in zadružništvu bistveno izboljšuje položaj kmetijskih in zadružnih organizacij. To se odraža predvsem:

- privilegiranih teh organizacij v razmerju do drugih gospodarskih organizacij in v njihovem izenačevanju v obveznostih do družbene skupnosti z individualnimi proizvajalci (znesek zemljarine je po zveznem družbenem planu določen na 13 do 47% vsega dohodka);

- v možnosti, da dosežejo razmeroma visoke plače pri povečanju delovne produktivnosti;

- v tem, da je omogočeno formiranje velikih sredstev za sklade gospodarskih organizacij;

- v tem, da se sredstva, ki se formirajo v kmetijstvu in vplačujejo v družbene sklade, v načelu spet vračajo v kmetijstvo.

Kmetijske organizacije

Državna kmetijska posostva, ekonomije, kmečke obdelovalne zadruge, ribiške zadruge in podjetja za lov morskih in sladkovodnih rib, drevesnice, žrečarne, kmetijske postaje in druge podobne organizacije krijejo iz skupnega dohodka samo materialne stroške in amortizacijo, medtem ko predstavljajo vse druge, kar jim ostane, njihov dohodek.

Kmetijske organizacije plačujejo iz dohodka kot svojo obveznost do družbe samo zemljarno in nekatere druge zakonite obveznosti. Zemljarno določa okrajni ljudski odbor v mejah, ki jih postavlja zvezni družbeni plan. Hkrati določa tudi, kolikšen del zemljarine gre v okrajni investicijski sklad, koliko pa je ostane za investicijski sklad kmetijske organizacije. Kmetični obdelovalni zadruge ostane v njihovih investicijskih skladih ves znesek zemljarine.

Okrajni ljudski odbor lahko določi za posamezne kmetijske organizacije, da so v poskusnem obratu, in v tem primeru sploh ne plačajo zemljarine.

Kmetijska organizacija lahko ves ostali del dohodka samostojno razdeli med sredstva za samostojno razpolaganje in plače. Prav v tem pa tiče prednost sistema razdelitve skupnega dohodka kmetijskih organizacij, ker le-ta lahko velik del doseženega dohodka svobodno razdelijo tako, kakor smatrajo za potrebno.

S tem je kmetijskim organizacijam dana možnost, da znatno dvignejo delovno produktivnost. Vsi posamezniki pa tudi organizacije kot celota so neposredno zainteresirani na ustvaritvi večjega dohodka. Čim manjšo število delavcev in čim večji dohodek bodo ustvarili, kar lahko dosežejo s povečano delovno produktivnostjo, tem bolj občutno se bodo povečali dohodki posameznikov.

Kmetijska organizacija izplačuje iz tistega dela dohodka, ki je namenjen za plače, prispevek

za socialno zavarovanje in založbi družbenega plana občine v stanovanjsko gradnjo, ostanek pa občinski proračun s tem, da najmanj 50 odstotkov tega ostanke ostane zadruzi, ki ga uporabi za plače iz dobička tistim osebam, ki so z zadrugo v delovnem razmerju, za razdelitev dela vlog svojim članom in za sklade. Občinski ljudski odbor pa lahko sklene, da tisti del dobička, ki pripada občinskemu proračunu, pripade določenemu skladu zadruge.

Splošne kmetijske zadruge

Splošna kmetijska zadruga predstavlja enotno organizacijo, katere dejavnost ima določeno vlogo. Ne glede na dejavnosti, ki jih opravlja pa je njeno poslovanje s stališča vloge in položaja splošnih kmetijskih zadrug celotno in ga zatorej ni moč deliti. Zaradi tega se tudi pri razdelitvi skupnega dohodka smatra splošna kmetijska zadruga kot enotna gospodarska organizacija ne glede na število in vrsto dejavnosti, ki jih opravlja.

Splošne kmetijske zadruge lahko poslujejo s svojimi zadružniki na temelju odprtega računa (naknadno ugotavljanje cen po učinku na tržišču) v določeni, v prometu s kmeti, prideli pa tudi s trg. organizacijami na debelo, z zadružnimi poslovnimi zvezami in drugimi podobnimi organizacijami, kar daje široke možnosti za rentabilno poslovanje zadrug.

Splošna kmetijska zadruga mora znesek, ki ustreza zveznemu davku na dobiček, vnesti v svoj investicijski sklad s tem, da o trošenju teh sredstev odloča okrajni ljudski odbor.

Ostanek dobička gre po od-

ta skupni dohodek vnašajo tudi tiste dohodke, ki jih dobijo od prodaje rastočega lesa in od prodaje postranskih gozdnih pridelkov. Preden določijo dobiček, morajo poravnati vse stroške za redno vzdrževanje gozdov.

Gozdna gospodarstva vplačajo kot stalni prispevek še posebno vsoto v sklad za pospeševanje gozdarstva.

Glede na različne oblike organizacije gozdnih gospodarstev, različne delovne pogoje in različne potrebe, ki jih krijejo iz dobička na področju posameznih republik, se dobiček gozdnega gospodarstva deli po predpisih ljudskih republik.

Izkoriščanje gozdov v lastni režiji obračunava gozdno gospodarstvo in deli skupni dohodek po predpisih, ki veljajo za industrijo in rudarstvo.

Če bomo delovne kolektive podjetij posameznih gospodarskih področij seznanili s sistemom razdelitve skupnega dohodka v njihovih podjetjih, če jim bomo predočili možnosti za ostvaritev večjih skladov v teh podjetjih, kakor tudi možnosti, da lahko z večjim prizadevanjem na samem delovnem mestu ali pa z boljšo organizacijo proizvodnega procesa dosežejo večje zasluge, bo to vsekakor imelo zaželjene uspehe tako za posameznike, kakor tudi za podjetje in za skupnost.

B. R.

Spremembe v predpisih o plačah v gospodarstvu

Spremembe uredbe o plačah v gospodarstvu, ki so bile sprejete te dni, ne pomenijo spremembe posameznih gospodarskih velj, skupin podjetij ali gospodarskih organizacij, sprejeti pravilniki o premijah. Tiste gospodarske organizacije, ki ne bi sprejele pravilnikov o premijah v roku, ki ga določa zvezna komisija za plače, ne bodo mogle uporabiti sredstev, ki so določena za premije niti za izplačevanje premij niti za povečanje plač. Ta sredstva bodo šla v sklad za samostojno razpolaganje gospodarske organizacije pa bo morala plačati kazni.

Lani premije niso prišle do izraza, ker so jih uvedli v majhnem številu podjetij. Z novo razdelitvijo dobička pa so gospodarskim organizacijam zagotovljena iz dobička zadostna sredstva za povečanje plač, tako da odpade eden glavnih vzrokov za to, da se premije ne uvedejo tudi v več podjetjih.

Obvezna uvedba premij

Uredba določa, da morajo gospodarske organizacije letos obvezno uvesti premije in dopolniti svoje tarifne pravilnike z določbo, ki bo določala znesek dobička (v % od dobička za plače), ki ga bodo uporabili za premije. Čeprav se premije izplačujejo iz dela dobička za plače, pa uredba ne določa delovnega staža kot pogoj za doseg pravice do izplačila premije, kot je to primer s splošno udeležbo pri razdelitvi dobička. Premije se lahko takoj izplačujejo kakor hitro ugotovimo doseženi uspeh, to pomeni tudi pred potekom gospodarskega obračunskega obdobja, ker gre pri premijah za plačo za doseženi učinek.

Uredba pooblašča zvezno komisijo za plače, da določi roke,

v katerih je treba na podlagi konkretnih pogojev in možnosti posameznih gospodarskih velj, skupin podjetij ali gospodarskih organizacij, sprejeti pravilnike o premijah. Tiste gospodarske organizacije, ki ne bi sprejele pravilnikov o premijah v roku, ki ga določa zvezna komisija za plače, ne bodo mogle uporabiti sredstev, ki so določena za premije niti za izplačevanje premij niti za povečanje plač. Ta sredstva bodo šla v sklad za samostojno razpolaganje gospodarske organizacije pa bo morala plačati kazni.

Dopolnitve uredbe o plačah določajo, da tista gospodarska organizacija, ki v svojem tarifnem pravilniku ne bi določila kriterijev za določanje tarifnih postavk v razponu, lahko dobič stalne postavke samo v zneskih, ki ne presegajo spodnje meje razpona. Zato bodo tiste gospodarske organizacije, ki so v tarifnem pravilniku določile tarifne postavke v razponu, toda niso določile kriterijev za določanje tarifnih postavk v mejah razpona, morale te kriterije določiti z dopolnitvijo tarifnega pravilnika.

Dopolnila uredbe ne omejujejo pravice gospodarske organizacije da med letom samostojno postavlja tarifne postavke za nova delovna mesta, vendar pa zavazujejo gospodarske organizacije, da obveščajo okrajno komisijo o novih delovnih mestih in o višini tarifnih postavk. To je potrebno zato, da bi komisija lahko ugotovila, ali so tarifne postavke za nova delovna mesta v pravilnem razmerju s tarifnimi postavkami ustrežajočih delovnih mest v tarifnem pravilniku, in da ukrepe potrebno, če ugotovi, da niso v skladu.

B. M.